1. *Бориско Н.Ф.* Новые типовые программы по иностранным языкам для вузов и их особенности // Іноземні мови. – 2006. – № 3. – С. 3-9.
2. *Бориско Н.Ф., Гутник В.М. и др.* Типовая программа по практике устной и письменной речи для педагогических факультетов университетов и педагогических институтов (немецкий язык). – Киев, 2004. - 256 с.
3. *Головач Ю.В.* О результатах предпроектного исследования общественного мнения о системе подготовки учителей английского языка (Украино-Британский проект) // Проблеми сучасної методики викладання іноземних мов: Вісник КДЛУ. – Вип. 1. – К.: КДЛУ, 1998. – С. 51-66.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
5. *Лапидус Б.А.* Обучение второму иностранному языку как специальности. – М.: Высшая школа, 1980. – 173 с.
6. *Ніколаєва С.Ю.* Сучасні тенденції мовної освіти в Україні // Міжнародний форум „Мовна освіта: шлях до євроінтеграції": Тези доповідей – К., 2005. – С. 6-7.
7. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Колектив авторів: Г.Є. Бакаєва, О.А. Борисенко та ін. – К.: Ленвіт, 2005. – 119 с.
8. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання): Проект / Колектив авторів: С.Ю.Ніколаєва, М.І.Соловей (керівники), Ю.В.Головач та ін. – Вінниця: Нова книга, 2001. – 245 с.
9. *Черноватий Л.М.* Моделі поведінки майбутніх перекладачів в умовах ентропії і шляхи підвищення ефективності навчання // Іноземні мови. – 2007. – №1. – С. 28-32.
10. *Черноватий Л.М., Карабан В.І. та ін.* Практичний курс англійської мови. Частина 1. Підручник для студентів молодших курсів вищих закладів освіти (філологічні спеціальності та спеціальність «Переклад»). – Вінниця: Нова книга, 2005. – 432 с.
11. *Beacco J.-C.* Guide for the Development of Language Education Policies in Europe. – Council of Europe, 2007. - 119 p. – www.coe.int/lang.
12. *Breidbach S.* Plurilingualism, democratic citizenship in Europe and the role of English. – Council of Europe, 2003. – 24 p. – www.coe.int/lang.
13. *Ek J.A. van* and *J.L.M.Trim.* Vantage. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – 187 p.
14. Recommendation 1383 (1998) – cited from Beacco, J.-C. Guide for the Development of Language Education Policies in Europe. – Council of Europe, 2007. – www.coe.int/lang.
15. *Seidlhofer B.* A concept of International English and related issues: from 'real English' to 'realistic English'? - Council of Europe, 2003. – 28 p. – www.coe.int/lang.
16. White Paper on Education and Training / Teaching and Learning. Towards the Learning Society) Council of Europe, 1995. – cited from Beacco, J.-C. Guide for the Development of Language Education Policies in Europe. – Council of Europe, 2007. – www.coe.int/lang.

Надійшла до редакції 18.07.07

УДК 378.147:802.0(048)

Кміть О.В.

ДІЛОВА ГРА У НАВЧАННІ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОГО АНГЛОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ-МІЖНАРОДНИКІВ СТАРШИХ КУРСІВ

Стаття висвітлює проблему застосування ділової гри з метою забезпечення професійно спрямованого навчання англійської мови студентів старших курсів факультетів міжнародних відносин.

Ключові слова: професійно спрямоване навчання англійської мови, ігровий метод, ділова гра.

Сучасне життя висуває підвищені вимоги до опанування іноземної мови фахівцями різного профілю. Ці вимоги є особливо актуальними для спеціалістів у сфері міжнародних відносин, оскільки вони не можуть здійснювати свою професійну діяльність без вільного володіння, принаймні, однією іноземною мовою. Тому спеціальність «Міжнародні відносини», хоч і належить до немовних, але передбачає поглиблене вивчення англійської мови протягом п'яти років. На старших (IV-V) курсах, коли студенти вже набули значного мовно-мовленнєвого досвіду, достатніх фахових знань, виникає необхідність повнішого опанування англійською мовою як засобом професійного спілкування.

© Кміть О.В., 2007

Однією з вимог «Програми з англійської мови для професійного спілкування» виступає необхідність забезпечення професійно спрямованого навчання студентів спілкування цією мовою в умовах вищого немовного навчального закладу (ВННЗ) [1, с. 5-6]. Серед викладачів-практиків поширена думка, що цю вимогу програми можна виконати, маючи в арсеналі навчальні матеріали професійного змісту та використовуючи їх у роботі із студентами над кожним видом мовленнєвої діяльності. Однак згаданий вище підхід до професіоналізації занять з іноземної мови є занадто спрощеним, і тому викладачі англійської мови повинні відшукати шляхи більш дієвої професіоналізації занять.

Слід зазначити, що під професіоналізацією заняття з іноземної мови ми розуміємо створення умов навчання для комплексного використання наявних у студентів фахових знань в англомовному професійному спілкуванні.

Таким чином, існуюча ситуація вимагає від викладачів пошуку ефективних способів і методів організації та реалізації професійно спрямованого навчання англійської мови на старших курсах факультетів міжнародних відносин.

Як можливий спосіб вирішення зазначеного завдання пропонується використання ігрового методу, про навчальні можливості якого відомо давно. Багато вчених, які займалися методикою навчання іноземних мов, справедливо звертали увагу на ефективність використання цього методу навчання. Це пояснюється тим, що у грі особливо повно проявляються здібності будь-якої людини.

Гра – це вид діяльності в умовах ситуацій, спрямованих на відтворення та засвоєння суспільного досвіду, в якому вдосконалюється самоуправління поведінкою [6, с. 3]. Психологічні механізми ігрової діяльності спираються на потреби особистості у самовираженні, самоутвердженні, самовизначенні, саморегулюванні й самореалізації [4, с. 25]. Тому використання ігрових прийомів допомагає вирішити ряд завдань психологічного характеру, які постають у процесі навчання. Такими завданнями є: необхідність стимулювати мотиви інтелектуально-пізнавального плану, мотиви досягнення, потреба забезпечити реалізацію професійних мотивів та створити сприятливий психологічний клімат на заняттях з англійської мови.

При застосуванні гри вищевказані завдання вирішуються через усвідомлення студентами відповідності навчального процесу майбутнім фаховим інтересам, активізацію їхньої інтелектуальної діяльності, розвиток пізнавальних потреб, ріст зацікавленості у виконанні навчальних дій. Проведення гри, яка містить елементи змагання, впливає на виникнення у студентів потреби у досягненнях, у самоутвердженні та самовираженні. Успішне вирішення завдання створити сприятливий психологічний клімат у ході занять досягається шляхом формування позитивного ставлення студентів до навчального процесу та завдяки орієнтації останнього на їх особистості і забезпечення можливості особистісного самовираження діяльності.

Гра передбачає певне напруження емоційних та розумових сил, а також уміння приймати рішення. Бажання розв'язати проблемні питання загострює розумову діяльність учасників гри. Позитивним є той факт, що студент, беручи участь у грі під час вивчення іноземної мови, розмовляє цією мовою. З цього випливає, що гра містить у собі широкі навчальні можливості для опанування іноземною мовою. Феномен гри полягає в тому, що будучи розвагою, відпочинком, вона здатна перерости у навчання, у творчість, у модель типу людських відношень і проявів у праці.

Використання ігрового методу навчання сприяє виконанню важливих методичних завдань, таких як:

- надання можливості студентам використовувати наявні у них знання, досвід, навички спілкування в різних ситуаціях;
- створення їх психологічної готовності до іншомовного спілкування;
- забезпечення природної необхідності багаторазового повторення ними мовного матеріалу;
-тренування студентів у виборі потрібного мовленнєвого варіанту, що є підготовкою до ситуативної спонтанності мовлення.

За характером ігрової методики ігри можна поділити на: 1) предметні; 2) сюжетні; 3) рольові; 4) ділові; 5) імітаційні; 6) ігри-драматизації [4, с. 28].

Вивчення особливостей названих ігор та співставлення їх із цілями навчання англійської мови студентів старших курсів ВННЗ дозволило обрати ділові ігри як спосіб реалізації ігрового методу в наших обставинах.

Ділова гра є способом організації англомовної діяльності в рамках навчального процесу. Для реалізації ділової гри моделюються реальні ситуації майбутньої професійної діяльності студентів і забезпечуються умови застосування професійних знань і вдосконалення мовленнєвих навичок та вмінь. У результаті, досягається більш повне опанування англійської мови як засобу професійного спілкування та предмета вивчення.

В основі ділової гри лежать загально-ігрові елементи: наявність ролей, ситуацій, в яких відбувається реалізація ролей, різноманітні ігрові предмети. Однак на відміну від інших ігор, у тому числі навчального характеру, ділова гра має, поряд із переліченими, ще й індивідуальні риси. Без наявності цих рис гра не може вважатися діловою. Такими рисами є: моделювання у грі умов професійної діяльності, наближених до реальних, та самої професійної діяльності студентів (їх імітування); поетапний розвиток, в результаті якого виконання завдань попереднього етапу впливає на хід наступного; наявність конфліктних ситуацій; обов'язковість спільної діяльності учасників гри, які виконують передбачені умовами гри ролі; опис об'єкта ігрового імітаційного моделювання; контроль ігрового часу; система оцінки ходу та результатів гри; правила, що регулюють хід гри; елементи змагання [5, с. 256-257].

Проблема застосування ділових ігор у навчанні іноземної мови вивчається протягом багатьох років. Аналіз спеціальної літератури показав, що ця проблема вирішувалася у контексті викладання англійської мови для студентів економічних спеціальностей [3; 7], російської мови як іноземної [2]. У сучасній методиці розроблені загальні рекомендації щодо використання ділових ігор у навчанні іноземних мов [5, с. 256-269].

Технологія проведення ділової гри на старших курсах факультетів міжнародних відносин очікує своєї докладної розробки. Очевидно, що її впровадження в навчальний процес потребує науково обґрунтованої методики.

У рамках нашої статті пропонуємо розглянути зміст ділової гри, що може використовуватися у навчанні англомовного спілкування студентів-міжнародників старших курсів. Вивчення вказаного аспекту проблеми застосування ділової гри у професійно спрямованому навчанні англійської мови у ВННЗ представлятиме один із багатьох кроків на шляху їх вирішення.

Ділова гра виступає моделлю професійної діяльності спеціалістів у сфері міжнародних відносин. Студенти-міжнародники нібито працюють у посольствах, консульствах, відділах Міністерства закордонних справ, у представницьких делегаціях певних країн, у таких міжнародних організаціях, як ООН, ЮНЕСКО, СОТ та ін. Діяльність таких установ та інституцій програється під час занять з англійської мови принаймні протягом одного навчального семестру.

Вихідним пунктом у моделюванні ділової гри є підготовка сценарію. Він представляє собою сюжет або систему опису дій учасників гри, їх відносин, взаємодії, комунікації на основі деталізації ігрових ролей, які виконуються у пропонованих обставинах або умовах. Такий сценарій включає опис місця та часу дій гри, розподіл ролей, опис розташування її учасників до моменту початку гри. Таким чином, сценарій – це розгорнутий виклад змісту ділової гри та послідовності її виконання.

Схематично зміст ділової гри можна уявити як сукупність елементів змісту фрагментів гри. Кожний фрагмент гри реалізується у декілька етапів. Далі наведемо приклад такого поетапного розвитку фрагментів гри.

Перший – підготовчо-навчальний – етап включає ознайомлення студентів з новим для них видом навчальної діяльності та підготовку до ділової гри. З цією метою їм пропонується завдання, що передує грі. Мета завдання – психологічна, інформаційна, мовна підготовка учасників до правильного виконання своєї ролі, продуманої рольової та мовленнєвої поведінки у грі. Це завдання передбачає:

- вивчення опису вихідних позицій ділової гри, а саме: даних, що допомагають учасникам гри увійти в ситуацію та прийняти конкретні вихідні рішення стосовно своїх ролей;
- ознайомлення з організаційними вказівками, що містять перелік посад або ролей, рольовий репертуар учасників гри; з настановами про характер роботи, яку студенти повинні виконати до початку гри; з інструкціями щодо відбору та розробки матеріалів, необхідних для гри;
- виконання комплексу спеціальних завдань, спрямованих на роботу зі спеціальними текстами англійською мовою, з матеріалами до тексту, що потребують розробки; повторення мовного матеріалу; розвиток мовленнєвих навичок та вмінь; вивчення матеріалів для самоосвіти; ознайомлення зі спеціальною літературою за темою і проблемою; відновлення в пам'яті інформації зі спеціальності, необхідної для розв'язання конкретних питань та завдань у процесі ділової гри;
- вивчення письмового викладу певної ситуації ділової гри, зробленого викладачем;
- ознайомлення з картою-схемою послідовності ігрових дій у ході ділової гри, з картами професійно-рольової і мовленнєвої поведінки кожного з учасників гри.

Припустимо, що ситуація фрагменту ділової гри полягає у необхідності вирішення питання доцільності вступу України до Світової Організації Торгівлі. Для підготовки студентів до гри у цій ситуації викладач може запропонувати такі завдання:

- вивчаюче читання тексту про СОТ та її діяльність, яке супроводжується передтекстовими, текстовими та післятекстовими вправами;
- підготовку інформації про цю організацію та її діяльність;
- повторення та відпрацювання складних граматичних конструкцій;
- написання офіційних та неофіційних листів;
- написання творів, статей, в яких студенти вчаться викладати свою точку зору, давати аргументацію проблеми, що розглядається.

Другий етап гри починається вступним словом викладача, в якому викладається мета всієї гри та кожного фрагмента. Далі пропонується перше завдання – об'єднатися у підгрупи по декілька осіб на основі інструкцій, викладених у картах професійно-рольової поведінки, і в межах кожної підгрупи провести обговорення конкретної проблемної ситуації. Кожна підгрупа при цьому представлятиме установи та інституції різних країн світу.

Прикладом проблемного питання може бути «Чи доцільним є для України вступ до СОТ?» Під час наради учасники гри в межах своєї підгрупи обговорюють проблему. У процесі підготовки рішення кожною підгрупою відбувається обмін думками, обговорюється та виробляється колективна думка, відбувається обмін знаннями, інформацією та практичним досвідом. При цьому студентам можуть знадобитися додаткова інформація, ознайомлення з новою літературою, консультації, обмін уточненими думками та поглядами.

Викладач, виступаючи в ролі керівника гри, стимулює та спрямовує дискусію, уточнює умови, вводить нову інформацію, пропонує нові обставини, формулює тези, стимулює реакцію співрозмовників. Він постійно акцентує увагу учасників гри на необхідності прийняття конструктивних рішень, не дозволяє відволікатися чи захоплюватися розглядом якихось окремих моментів, спрямовує увагу на головне в дискусії – обґрунтування чи відхилення пропонованих варіантів рішення.

Після закінчення нарад учасники гри у кожній підгрупі готують письмові документи. В них вони відображають ті рішення, яких дійшли в ході обговорення, проведення нарад.

Під час третього етапу гри її учасники проводять брифінг з доповідями про вироблену позицію з проблемного питання та відповідями на запитання інших учасників гри, готують статті для публікації у пресі, беруть участь у багатоетапних дво- чи тристоронніх переговорах. Після проведення переговорів сторони складають та підписують офіційні документи, в яких представляють умови вступу України до СОТ, права та обов'язки сторін.

Далі настає час спільної праці для скорішого досягнення кінцевого результату. В діловій грі цей період знаходить відображення під час ділового листування, продовження переговорів. Протягом четвертого етапу учасники гри складають офіційні листи та обмінюються ними з метою інформування протилежної сторони про стан справ, а також зустрічаються для проведення переговорів. На цьому етапі учасники досягають кінцевої мети, підбивають підсумки своєї діяльності.

На останньому, п'ятому етапі ділової гри відбувається оцінка результатів гри та ігрових дій. Учасники гри дають загальну оцінку діяльності групи, оцінюють роботу своїх колег, дають самооцінку як професійної, так і англомовної мовленнєвої діяльності. Після цього викладач аналізує якість названих видів діяльності. Окремо аналізується англомовна мовленнєва поведінка кожного учасника, даються якісні та кількісні характеристики мовлення. З метою проведення роботи над помилками викладач пропонує виконати декілька коригуючих вправ на наступному занятті. Він також пропонує кожному або окремим гравцям виконати ті чи інші вправи або попрацювати зі словником, граматичним довідником, підручником. Наприкінці аналізу викладач дає розгорнуту підсумкову оцінку участі у грі кожного із учасників, пояснює значення гри для подальшої професійної діяльності студентів.

Отже, під час проведення ділової гри перед студентами відкриваються можливості реалізації своїх професійних знань, здобутих під час навчання у ВННЗ, та разом з тим підвищення рівня володіння англомовною комунікативною компетенцією у професійній сфері. Завдяки застосуванню ділової гри навчання англомовного спілкування студентів-міжнародників старших курсів може набути професійного спрямування, дієвості й ефективності.

Кмить Е.В.

Деловая игра в обучении профессионально направленному англоязычному общению студентов-международников старших курсов

Статья освещает проблему использования деловой игры с целью обеспечения профессионально направленного обучения английскому языку студентов старших курсов факультетов международных отношений.

Ключевые слова: профессионально направленное обучение английскому языку, игровой метод, деловая игра.

Kmit' O.V.

Business-like Playing as a Means of Professionally Biased English Studies for Senior Students of International Relations Faculties

The article highlights the problem of business-like playing application for providing professionally biased English studies for senior students of International Relations Faculties.

Key words: professionally biased English studies, the method of playing, business-like playing.

1. *Бакаєва Г.Є., Борисенко О.А., Зуєнок І.І.* та ін. Програма з англійської мови для професійного спілкування. – К.: Ленвіт, 2005. – 119 с.
2. *Вишнякова Л.Г.* Использование деловых игр в преподавании русского языка как иностранного. – М.: Высшая школа, 1987. – 108 с.
3. *Доніч Т.І.* Ділова гра як засіб інтенсифікації навчання англійської мови студентів економічних спеціальностей // Вісник КДЛУ. Серія «Педагогіка та психологія». – К.: Видавничий центр КДЛУ, 2000. – Вип. 2 – С. 84-86.
4. *Конышева А.В.* Современные методы обучения английскому языку. – Мн.: ТетраСистемс, 2005. – 176 с.
5. Настольная книга преподавателя иностранного языка. Справ. пособие / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская, А.Ф. Будько, С.И. Петрова. – Мн.: Вышэйшая школа, 2000. – 522 с.
6. *Стронин М.Ф.* Обучающие игры на уроках английского языка. – М.: Просвещение, 1981. – 112 с.
7. *Tarnopolsky O.* Business English teaching: Imaginative continuous simulations and critical analysis tasks // IATEFL 1998 : Manchester Conference Selections / Ed. By Peter Grundy. – Whitstabale, Kent : IATEFL 1998. – P. 116.

Надійшла до редакції 09.07.07